

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΕΠΕΤΕΙΟΙ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΕΠΟΧΕΣ ΠΑΡ' ΟΤΙ ΜΕ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΧΕΙ ΠΕΡΑΣΕΙ ΛΙΓΟΣ ΧΡΟΝΟΣ. ΜΟΝΟ ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ, ΑΣ ΠΟΥΜΕ. ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΕΝΙΕΣ ΟΜΩΣ ΠΟΥ ΤΑ ΕΖΗΣΑΝ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΟΜΕΝΕΣ ΠΟΥ ΤΑ «ΑΙΣΘΑΝΘΗΚΑΝ» ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ, ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΠΟΛΥΤΙΜΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΠΕΡΙΣΚΕΨΗΣ. ΕΙΝΑΙ ΕΠΕΤΕΙΟΙ ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΓΙΑΤΙ ΨΗΛΑΦΟΥΝ ΤΑ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΑΝ ΑΥΤΑ ΦΑΝΤΑΖΟΥΝ ΣΧΕΔΟΝ ΑΠΙΘΑΝΑ

Γράφει ο
Γιάννης
Βούλγαρης

Η 21η Απριλίου 1967 είναι μία από αυτές. Ιστορικά ανήκει σε άλλους καιρούς. Αρκεί να δει κανείς την αισθητική απόσταση που χωρίζει τα πρόσωπα, τον λόγο και την κουλούρα τους από τη σημερινή κατάσταση. Έτσι, στο ερώτημα «είναι πιθανή μια νέα δικτατορία στην Ελλάδα;» η απάντηση είναι προφανώς όχι, σήμερα η Δημοκρατία κινδυνεύει μόνο από την αυτο-απαξίωσή της.

Αν όμως μετριάσουμε το ερώτημα ως εξής: «εκδηλώνονται τάσεις συντηρητικής - αυταρχικής υποτροπής των σημερινών δημοκρατιών συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας;», τότε η απάντηση δεν είναι ούτε αναμφισβήτητη ούτε απροσδόκητη. Αυτό δείχνει αφενός η εξέλιξη του ιδεολογικού κλίματος της μεταπολιτευτικής Ελλάδας και αφετέρου οι ομοειδείς ροπές των ευρωπαϊκών κοινωνιών.

Τρεις φάσεις

Μπορούμε πράγματι να διακρίνουμε τρεις φάσεις του κυρίαρχου ιδεολογικού κλίματος μετά την αλλαγή του 1974. Η αρχική νομιμοποιητική βάση, το νέο ιδεολογικό κλίμα, της μεταπολίτευσης ήταν «ένα ανοικτό δημοκρατικό σύστημα αντιφασιστικό και όχι αντιολοκληρωτικό, με ιδεολογική κυριαρχία της λεγόμενης "προοδευτικής - δημοκρατικής" κουλτούρας που έφερε ήδη μέσα της τη σύμμετρη της αριστερής συγκροτημένης κοινωνικής κριτικής με τις λαϊκιστικές δοξασίες». Από κοινού με την εγκαθίδρυση των φιλελεύθερων - δημοκρατικών θεσμών και τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό, διαμορφώθηκε ένα θεσμικό - ιδεολογικό πλαίσιο στο οποίο «αναγνωρίστηκαν» βαθμιαία όλες οι πολιτικές παρατάξεις και ο ελληνικός λαός στη συντριπτική του πλειονότητα. Το μετέπειτα ιδεολογικό κλίμα ως το τέλος της δεκαετίας του '80 διαμορφώθηκε από αυτή τη διεγκυστήριδα, με διαφορές τονισμού, εξάρσεις και υποχωρήσεις. Η πολιτική ελευθερία, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των Ελλήνων πολιτών και η αλληλεγγύη στον αδικοκείμενο, έκαναν τεράστια βήματα στη μεταπολιτευτική Ελλάδα. Ήδη όμως από τη σύστασή του, ο μεταπολιτευτικός αντιφασισμός είχε δύο όρια: (α) ήταν έντονα παραταξιακό με αποτέλεσμα να

Η Δημοκρατία σήμερα κινδυνεύει μόνο από την αυτο-απαξίωσή της

Πόσο αντέχει ακόμα ο αντιφασισμός μας;

μην είναι ευαίσθητος στον αυταρχισμό των «αριστερών» καθεστώτων, (β) η «αντιστασιακή - αντιμπεριαλιστική» ιδεολογία που τον ενέπνεε, διαβρώθηκε αισθητά από συντηρητικά αντιδυτικά, εθνολαϊκιστικά και αντιδιαφωτιστικά στερεότυπα. Αυτός ο πολιτισμικός πυρήνας του ελληνικού Συντηρητισμού, ένα αμάλγαμα μισαλλόδοξου θρησκευτικοποιημένου εθνικισμού, ξεπετάχτηκε απαλλαγμένος από το αριστερόστροφο πολιτικό πλαίσιο στην επόμενη δεκαετία του '90, και έγινε πλέον εργαλείο στα χέρια των «αρμοδίων». Με επίκεντρο το «μακεδονικό», αναπήδησαν και ανασυντάχθηκαν οι συντηρητικές και οι «καταπιεσμένες» ακροδεξιές δυνάμεις και αρχηγείες. Ο μοχλός όμως της αλλαγής ήταν παγκόσμιος. Η κατάρρευση του «σοσιαλιστικού στρατοπέδου» και η απαξίωση της κομμουνιστικής ιδέας τροφοδότησαν τον συντηρητισμό και έστρεψαν στα δεξιά το λαϊκιστικό υπόστρωμα της ελληνικής κοινωνίας. Την ίδια βεβαίως στιγμή, προσανατόλισε με μεγαλύτερη σαφήνεια και πειστικότητα τον κύριο όγκο των προοδευτικών, δημοκρατικών και αριστερών δυνάμεων στην ανάδειξη της οργανικής σχέσης του νέου ελληνισμού και της ευρωπαϊκής ιδέας, στην κατανόηση της συνδιαμόρφωσης της ελληνικής εθνικής ιδέας και της ευρωπαϊ-

“**Αρκεί η ανάμνηση της εθνικής τραγωδίας και της ιστορικής ευθύνης του εθνικόφρονος συντηρητισμού για να μας προφυλάξει από τα νέα αυγά του φιδιού; Φοβάμαι πως όχι**”

κής ταυτότητας στη Νεωτερικότητα. Έτσι κύλησε η δεκαετία του '90, περίοδος ιδιαίτερα αντιφατική στο πολιτικό - ιδεολογικό επίπεδο. Από τη μια, η πολιτική αντίθεση Δεξιά - Αριστερά (ή Δεξιά - Αντιδεξιά) έχανε το καθοριστικό βάρος που είχε ως τότε. Συμπλέχτηκε με την αντίθεση προόδου - συντήρησης που διέφερε από την προηγούμενη, όχι μόνο ως προς τις δυνάμεις που αντιπαρέθετε, αλλά και ως προς το περιεχόμενο, το οποίο αποκτούσε όλο και περισσότερο πολιτισμικό - πολιτικό χαρακτήρα. Το ίδιο άλλωστε συνέβαινε σε όλη την Ευρώπη, αν όχι σε όλο τον Κόσμο. Η άνηψη της νέας ευρωπαϊκής Ακροδεξιάς ήταν ένα από τα συμπτώματα της αντιφατικής ή εκείνης δεκαετίας.

ΤΟ «ΚΛΙΜΑ» ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΑΥΤΑΡΧΙΣΜΟΥ

Η αντιφατικότητα μειώθηκε μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και τη ραγδαία επιδείνωση του διεθνούς σκηνικού που προκάλεσε ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» της αμερικανικής Δεξιάς. Τότε η συντηρητικοποίηση στο ιδεολογικό επίπεδο θεσμοθετήθηκε ποικιλοτρόπως και πέρασε ως ένα βαθμό στον τρόπο ζωής. Κοινό υπόβαθρο ο φόβος: έναντι του τρομοκρατη, του ξένου, του διαφορετικού και τελικά της αλλαγής. Στο νέο «κλίμα» αρχίζουν να ξεθωριάζουν τα όρια μεταξύ δημοκρατικής και αντιδημοκρατικής νοοτροπίας. Οι κεντρικές έννοιες γύρω από τις οποίες αρθρώνεται ο αυταρχικός συντηρητισμός και η νέα Ακροδεξιά είναι γνωστές: ο φόβος της παρακμής και της κατάρρευσης του έθνους εξαιτίας εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών. Ποιοι είναι αυτοί; Η παγκοσμιοποίηση και η Ενωμένη Ευρώπη, οι μη αφομοιώσιμοι αλλοδαποί που απειλούν την εθνική ομοιογένεια, η ανομία και η εγκληματικότητα, οι αριστεροί και φιλελεύθεροι διανοούμενοι που «αφροπλίζουν» τις υγιείς εθνικές δυνάμεις και αδυνατίζουν τη συνοχή της «κοινότητας». Σε αυτόν τον πυρήνα προστίθενται τα γνωστά επίσης μοτίβα της «αντιπολιτικής»: η καταδίκη συλλήβδην της πολιτικής και των πολιτικών ως διαφθαρμένων. Λόγω της ιστορικής κρίσης της Αριστεράς, η Ακροδεξιά και ο αυταρχικός συντηρητισμός κερδίζουν από την «αντιπολιτική» **δυσφορία**. Αυτό το πλέγμα εννοιών φορτίζεται συναισθηματικά και ενεργοποιείται πολιτικά μέσα σε μια μανιαστική αντιπαράθεση του καλού και του κακού.

Θυματοποίηση

Το έθνος κηρύσσεται σε διαρκή «κατάσταση εκτάκτου ανάγκης». Αναγορεύεται σε στόχο ποικίλων και σκοτεινών επιβουλών, θυματοποιείται στο πλαίσιο μιας συνωμοσιολογικής αντίληψης της πολιτικής. Ανοικτά ή χαμηλόφωνα ανασύρονται και αποκαθίστανται οι πιο αντιδραστικές μορφές και εκδοχές της εθνικής ιστορίας. Παράλληλα, το «έθνος μας» υπόρρητα ή απερίφραστα και **επιθετικά**, διεκδικεί την ανωτερότητά του ή πάντως δηλώνει την υπεροχή του με την ευκαιρία κάθε συγκεκριμένης αντιπαράθεσης ή σύγκρισης με ο-

ποιοδήποτε άλλο έθνος - ακόμα και ποδοσφαιρικής, οπότε εκδηλώνεται η λατρεία των ενστίκτων και της βίας με τον απολιτικό αλλά πρωτοφασιστικού τύπου κουλιγκανισμό.

Πρόκειται για εννοιολογικό και συναισθηματικό ρεπερτόριο που αντλεί από τον παραδοσιακό αυταρχικό συντηρητισμό μέχρι τον ιστορικό φασισμό, αναπλάθοντας και «εκσυγχρονίζοντας» τα μοτίβα υπό το πρίσμα και στα όρια που θέτει η ιστορική εμπειρία. Όπως και τότε έτσι και τώρα, στο επίκεντρο αυτού του «κλίματος» είναι ο **επιθετικός** και μισαλλόδοξος **εθνικισμός**, ιστορική μήτρα κάθε αυταρχικού συντηρητισμού και φασισμού. Πολιτικά η σημαντικότερη εκδήλωση αυτής της ανησυχητικής συντηρητικής διολίσθησης είναι η ενίσχυση των νέων ακροδεξιών σχημάτων, αλλά κυρίως η «νομιμοποίησή» τους από την επίσημη Δεξιά σε πολλές χώρες. Συνεχίζεται έτσι μια διαδικασία ενοποίησης της Δεξιάς που άρχισε μετά το 1989. Άρχισε με την ενσωμάτωση στον παραδοσιακό συντηρητικό πόλο της κοινωνικής Κεντροδεξιάς που εκπροσώπησε μεταπολεμικά η Χριστιανοδημοκρατία. Συνεχίστηκε σιγά σιγά και κατά περίπτωση με τη συνεργασία των Συντηρητικών με τα ακροδεξιά σχήματα ακόμα και σε κυβερνητικό επίπεδο. Έκφραση αυτών των διεργασιών στην Ελλάδα είναι το μαύρο εκλογικό - κομματικό παιχνίδι που αρχίζει να παίζεται με πρωταγωνιστές τα συντηρητικότερα τμήματα της Ν.Δ., το καρατζαφέριο ΛΑΟΣ και την επίσημη Εκκλησία του κ. Χριστόδουλου. Πόσο αντέχει ο μεταπολιτευτικός αντιφασισμός μας στη νέα αυτή πίεση; Αρκεί η ανάμνηση της εθνικής τραγωδίας και της ιστορικής ευθύνης του εθνικόφρονος συντηρητισμού για να μας προφυλάξει από τα νέα αυγά του φιδιού; Φοβάμαι πως όχι. Η αντιμετώπιση του νέου αυταρχισμού θα εξαρτηθεί πρωτίστως από την εξυγίανση της πολιτικής, την ενίσχυση της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της αποτελεσματικότητας, τη ζωντάνια της δημόσιας σφαίρας με τη συμμετοχή σε αυτή χωρίς πνευματικούς ή πολιτικούς καιροσκοπισμούς. Θα στηριχτεί εξίσου σε μια πατριωτική αντίληψη του έθνους ως κοινωνίας ελευθερίας και δικαιοσύνης, σαν αυτή που ενέπνευσε τον Ρήγα, τον Κοραή και το '21, ή την Εθνική Αντίσταση για να φτάσει ως το Πολυτεχνείο. Αντιπαλεύοντας σταθερά το έθνος του εθνικισμού, της εθνοπροσύνης και της μισαλλόδοξίας. Κοντολογίς, το έθνος που ενέπνευσε τη Δικτατορία.

Καραμανλής, Χριστόδουλος, Καρατζαφέρης. Συναντιούνται στο μαύρο εκλογικό - κομματικό παιχνίδι και καλλιεργούν ένα ανησυχητικό κλίμα συντηρητικής διολίσθησης

Ο Γιάννης Βούλγαρης διδάσκει στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου